
Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij

VARSTVOSLOVJE
leto 2025
letn. 27
str. 1–28

Zala Osterc, Gorazd Meško, Rok Hacin

Namen prispevka:

Namen prispevka je na podlagi celovitega pregleda literature o legitimnosti in samozaznavi legitimnosti v zaporskem okolju predstaviti najnovejša spoznanja raziskovalnega področja in identificirati vrzeli v obstoječem znanju o pomenu legitimnosti v zaporih.

Metode:

Opravljen je bil celovit pregled študij, ki so se osredotočale na empirično raziskovanje zaznav legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih in samozaznavi legitimnosti zaporskih delavcev, s postavitvijo robustnih kriterijev za vključitev študij v vzorec in uporabe metode PRISMA.

Ugotovitve:

Pregled raziskovanja legitimnosti v zaporskem okolju je pokazal, da prevladujejo študije o zaznavi legitimnosti avtoritete pri obsojencih, saj so študije o samozaznavi legitimnosti zaporskega osebja predstavljale manj kot tretjino vseh študij v vzorcu. Zaznava legitimnosti zaporskih delavcev pri obsojencih primarno temelji na postopkovni pravičnosti in dobrih odnosih med zaporskim osebjem in obsojenci. Raziskovanje zaznav lastne legitimnosti je izpostavilo problem primernosti obstoječih modelov, ki temeljijo na triadi priznavanja, za merjenje samozaznave legitimnosti avtoritet v zaporskem okolju.

Omejitve/uporabnost raziskave:

Omejitve študije so vidne v strogih kriterijih za vključitev znanstvenih del v vzorec, ki ne predvidevajo vključitve teoretičnih in preglednih študij ter zaključnih del, ki so se osredotočale na legitimnost v zaporskem okolju.

Praktična uporabnost:

Identifikacija ključnih dejavnikov, ki se povezujejo z obema naravama legitimnosti, je uporabna za razvoj ustreznih odnosov zaporskih delavcev z obsojenci, ki predstavljajo temelj za resocializacijo obsojencev in zagotavljanje reda v zaporskem okolju, ki temelji na komunikaciji in ne na uporabi prisile nad zaprtimi osebami.

Izvirnost/pomembnost prispevka:

V prispevku je opravljen celovit pregled empiričnih študij s področja legitimnosti v zaporskem okolju ter analiza in sinteza ugotovitev, ki pomembno prispevajo k teoriji o legitimnosti in obstoječem znanju o pomenu legitimnosti v zaporih.

Ključne besede: legitimnost, samozaznava legitimnosti, raziskovanje, sistematični pregled študij, zaporsko okolje

UDK: 343.8

Legitimacy in the Prison Environment: Systematic Review

Purpose:

The purpose of the paper is to present the latest research findings on legitimacy and self-legitimacy in the prison environment and identify gaps in the existing knowledge on the importance of legitimacy in prisons based on a systematic review.

Design/Methods/Approach:

A comprehensive review of studies focusing on empirical research of prisoners' perception of the legitimacy of prison staff and the self-legitimacy of prison workers was conducted, applying robust criteria for including studies in the sample and the use of the PRISMA method.

Findings:

A review of research on legitimacy in prison settings has shown that studies on prisoners' perceptions of the legitimacy of authority are predominant, with studies on prison staff's self-legitimacy representing less than a third of all studies in the sample. Prisoners' perceptions of the legitimacy of prison staff are primarily based on procedural justice and good relations between prison workers and prisoners. Research on self-legitimacy has highlighted the problem of the suitability of existing models based on the recognition triad for measuring the self-legitimacy of authorities in the prison environment.

Research Limitations/Implications:

The limitations of the study are visible in the rigid criteria for including scientific works in the sample, which have not foreseen the inclusion of theoretical and review studies and final theses that focused on legitimacy in the prison environment.

Practical Implications:

The identification of key factors that are associated with both natures of legitimacy is useful for developing proper relationships between prison workers and prisoners, which constitute the foundation for resocialisation of prisoners,

and ensuring order in the prison environment based on communication and not on coercion over imprisoned persons.

Originality/Value:

The paper provides a comprehensive review of empirical studies on legitimacy in the prison context, together with an analysis and synthesis of findings that significantly contribute to legitimacy theory and existing knowledge on the importance of legitimacy in prisons.

Keywords: legitimacy, self-legitimacy, research, systematic review, prison environment

UDC: 343.8

1 UVOD

Zapori predstavljajo prostor, kjer je izvrševanje vsakdanjih rutin, ki temeljijo na odnosih med zaporskim osebjem¹ in zaprtimi osebami,² ključno za ohranjanje reda in statusa totalne institucije.³ V prisilnem okolju totalne institucije se odnosi oziroma razmerja oblikujejo z veliko napora – sposobnost enega akterja, da vpliva na vedenje drugih akterjev. Bosworth (1996) je izpostavila, da problem reda v zaporih izhaja iz pomanjkanja oziroma deficita legitimnosti. Tradicionalne strategije nadzora, ki temeljijo na uporabi »korenčka in palice« (Colvin, 1992; DiIulio, 1987; Kantrowitz, 1996; Reisig, 2001) so se izkazale za neučinkovite za ohranjanje reda v zaporskem okolju [predvsem] v daljšem časovnem obdobju zaradi nesorazmernosti med nagradami in sankcijami, ki jih lahko obsojenec pridobi. Obsojenci za zgledno vedenje pridobivajo ugodnosti, kot so premestitev v bolj odprt režim, prosti izhodi, predčasen izpust iz zavora ipd., medtem ko so za kršenje zaporskih pravil predvidene sankcije v obliki izgube ugodnosti, izolacije v posebne sobe itd. Posledično se je pokazala potreba po razvoju alternativnih strategij nadzora, ki temeljijo na legitimnosti.

Priznavanje legitimnosti predstavlja ključni element za ohranjanje statusa zavora kot specifične oblike totalne institucije (Costa, 2016). Prva zunanja oblika/narava (tj. v odnosu do širše družbe) se nanaša na družbeno legitimnost, ki je nujna za obstoj zaporov, kot moralno upravičene oblike kaznovanja v sodobni družbi in se dosega z mednarodnimi standardi in nacionalno zakonodajo, ki (vsaj v večini evropskih držav) izpostavlja pravice zaprtih oseb in humanizacijo pogojev v zaporskih institucijah. Druga notranja oblika/narava legitimnosti (tj. odnosi

1 *S terminom zaporsko osebje oziroma zaporski delavci označujemo zaposlene v zaporih, ki obsegajo tri večje skupine: 1) paznike (v Sloveniji jih imenujemo pravosodni policisti; v besedilu bomo uporabljali izraz paznik), ki so odgovorni za varnost in red v zaporskem okolju ter v nekaterih zaporih za pomoč pri implementaciji tretmajskih programov, 2) strokovne delavce (psihologe, pedagoge, socialne delavce, zdravstvene delavce, psihiatre ipd.), katerih naloge se navezujejo na resocializacijo obsojencev, in 3) vodilne delavce (direktorje, vodje oddelkov in vodje služb), ki so zadolženi za vodenje zaporov in sprejemanje strateških odločitev (Meško idr., 2022).*

2 *Izrazi zaprta oseba, obsojenec in zapornik se v besedilu uporabljajo kot sinonimi.*

3 *Totalna institucija je vrsta organizacije, v kateri živi in dela večje število posameznikov, ki so izolirani od širše družbe za daljše časovno obdobje in preživljajo formalno organizirano obdobje svojega življenja (Goffman, 1961).*

med zaporskimi akterji – zaporskimi delavci in zaprtimi osebami) se navezuje na humanizacijo pogojev v zaporih, kjer se legitimnost vzpostavi in ohranja znotraj samih institucij ter temelji na interakcijah in odnosih med zaporskimi delavci in zaprtimi osebami (Bottoms in Tankebe, 2012; Sparks in Bottoms, 1995).

V zadnjih letih so se zaradi intenzivnega raziskovanja različnih oblik oziroma narav legitimnosti v institucijah družbenega nadzorstva (predominantno v policiji), ki je ponudilo nova spoznanja k obstoječemu znanju, pojavili pozivi za (re) organizacijo teorije o legitimnosti (Hamm idr., 2022). Ključni deli, ki predstavljata temelj teoretičnih predpostavk in empiričnega raziskovanja o legitimnosti in samozaznavi legitimnosti, sta Tylerjevo delo (1990) *Why people obey the law*, v katerem opredeli model postopkovne pravičnosti za doseganje legitimnosti avtoritete pri občinstitv⁴ in pisanje Bottomsa in Tankebeja (2012, 2013), ki se, izhajajoč iz del političnih filozofov (primarno Webrova pisanja o legitimnosti in avtoriteti), osredotočata na zaznavo lastne legitimnosti pri avtoritetah, ki jo opredeljuje t. i. triada priznavanja (angl. *the recognition triad*). Ta zajema odnose s sodelavci, postopkovno pravičnost nadrejenih in zaznavo legitimnosti pri obsojencih (projekcija). Teoretična modela sta bila primarno uporabljena za merjenje legitimnosti in samozaznave legitimnosti v policijskih organizacijah v zahodnih demokracijah (npr. Sunshine in Tyler, 2003; Tyler, 2001). Uporaba modelov za merjenje legitimnosti v policijskih organizacijah, v drugih kulturnih okoljih in institucijah kazenskega pravosodja (npr. zaporih) je izpostavila problem njihove primernosti in vpliv specifičnosti družbenih/kulturnih kontekstov na zaznavo in samozaznavo legitimnosti (Bottoms in Tankebe, 2020).

Kompleksnost področja legitimnosti je očitna (raznolikost modelov raziskovanja, odkrivanje novih dejavnikov ipd.), kar sta argumentirala tudi Trinkner in Reisig (2022). Posledično menimo, da [periodičen] sistematičen pregled dosedanjih oziroma najnovejših ugotovitev z obravnavanih področij predstavlja temelj za nadaljnje raziskovanje in korak bližje k celoviti teoriji o legitimnosti. S tem namenom se v sedanji študiji osredotočamo na celovit pregled empiričnega raziskovanja legitimnosti in samozaznave legitimnosti v zaporskem okolju. Specifičnost raziskovanja legitimnosti v zaporskem okolju se kaže v naravi interakcij med zaporskimi delavci in zaprtimi osebami, ki so pogostejše in intenzivnejše kot med policisti in prebivalci (Jackson idr., 2010). V prispevku najprej podamo teoretični okvir dvojne narave legitimnosti, ki obsega zaznavo legitimnosti avtoritete in samozaznavo legitimnosti nosilcev moči. Nadaljujemo z opredelitvijo uporabljene metodologije in izhajajoč iz celovitega pregleda empiričnih študij o legitimnosti podajamo ključne ugotovitve. V zaključnem delu prispevka razpravljamo o pomenu dosedanjih spoznanj o legitimnosti in samozaznavi legitimnosti za teorijo o legitimnosti in izpostavljamo vrzeli, ki zahtevajo nadaljnje raziskovanje.

⁴ Občinstva se nanašajo na posameznike, nad katerimi avtoriteta izvršuje svojo moč. V kontekstu legitimnosti policije občinstva predstavljajo prebivalci, v zaporskem kontekstu pa zaprte osebe.

2 DVOJNA NARAVA LEGITIMNOSTI

Dvojna narava legitimnosti temelji na nenehnem dialogu med nosilci moči in njenimi prejemniki, znotraj katerega se prepletata samozaznava legitimnosti nosilcev moči in zaznava legitimnosti avtoritete pri prejemnikih te moči (Bottoms in Tankebe, 2012). Sparks (1994) je opredelil legitimnost kot posameznikovo priznavanje avtoritete nosilcu moči (npr. policistom, zaporskim delavcem), ki je po njegovem mnenju pravičen in dobrohoten, pravila, ki jih izvaja, pa so zanj koristna. Legitimnost izhaja iz koncepta prostovoljne podreditve avtoriteti, ki je odvisna od njene skladnosti z zakonskimi predpisi in moralnimi vrednotami družbe, v kateri delujejo nosilci avtoritete (Tyler in Jackson, 2014). Prostovoljna podreitev je ključni element za delovanje družbe, saj vzdrževanje stabilnega sistema pravil in reda z minimalnim zanašanjem na prisilo predstavlja izziv v vseh družbenih skupinah in okoljih (Trinkner in Reising, 2022); vključno in še posebej v zaporskem okolju. Hacin in Meško (2020) sta izpostavila dve temeljni obliki podrejanja: 1) instrumentalno podrejanje, kjer se posameznik podredi avtoriteti in pravilom iz strahu pred sankcijami oziroma izgubo ugodnosti, in 2) normativno podrejanje, kjer posameznik ponotranji občutek dolžnosti, da se podredi avtoriteti iz prepričanja, da je ta vredna zaupanja. V zaporskem okolju sta prisotni obe vrsti podrejanja, vendar prevladuje instrumentalno podrejanje, ki temelji na obsojenčevem strahu pred izgubo pridobljenih ugodnosti. Čeprav je sistem nagrajevanja in sankcioniranja (tj. »korenčka in palice«) tipičen za večino zaporskih okolij, lahko instrumentalno podrejanje obsojencev vidimo kot prvi korak k njihovi normativni podreditvi, v smislu ponotranjenja sistemskih pravil in vrednot avtoritete (Tyler, 2003), če uveljavljen sistem temelji na pravičnosti. Reising in Meško (2009) sta izpostavila pomembnost pravične obravnave obsojencev za strukturiranje korektnih odnosov med zaporskimi akterji, ki predstavljajo temelj vzdrževanja reda v zaporskem okolju. Posledično na zaznavo legitimnosti avtoritete (tj. zaporskih delavcev) pri obsojencih vplivajo postopkovni, distributivni in okoljski dejavniki, ki so v zaporskem okolju [pogosto] nestabilni in odvisni od sistemske strukture in vpliva sprememb v zaporskem sistemu (Franke idr., 2010; Hacin in Meško, 2025).

Bourdieu (1996) je zapisal, da nosilci moči iščejo podporo in potrditev lastne legitimnosti pri posameznikih, nad katerimi izvajajo oblast v obliki ideološke samopromocije. V tem procesu je Lukes (2005) izpostavil dvojno vlogo avtoritete, saj nosilci moči s svojimi odločitvami proizvajajo legitimnost in so hkrati produkt legitimnosti (tj. priznanja njihove avtoritete pri »prejemnikih moči«). Samozaznavo legitimnosti kot posebno obliko legitimnosti avtoritete lahko opredelimo kot zaupanje nosilcev moči v legitimnost njihove avtoritete in/ali položaja (Bottoms in Tankebe, 2013; Tankebe, 2019). Tankebe (2014) je tovrstno naravo legitimnosti opredelil kot proces konstruiranja, potrjevanja ali upiranja določeni samopodobi nosilca moči. Znotraj te oblike legitimnosti nosilci moči iščejo lastno potrditev (prepričati samega sebe), da je njihova avtoriteta moralno upravičena (Akoensi in Tankebe, 2020; Archer, 2003). Zaznavo lastne legitimnosti zaporskih delavcev je mogoče razumeti kot temelj uspešnega dialoga med njimi in obsojenci. Posledično nosilci oblasti vstopajo v dialoge z občinstvom s predstavo o sebi kot samozavestnih in pravičnih nosilcih moči. Tovrstni dialogi v zaporu

temeljijo predvsem na kakovosti odnosov med obsojenci in zaporskim osebjem ter odnosov slednjih s sodelavci in nadrejenimi, ki se oblikujejo skozi vsakdanje interakcije. Vzpostavitev in kasnejše ohranjanje legitimnosti položaja je možno zgolj, če zaporski delavci verjamejo v moralno upravičenost (tj. legitimnost) svojega položaja (Barker, 2001). Z drugimi besedami, zaporski delavci iščejo potrditev lastne legitimnosti pri zaprtih osebah, sodelavcih in nadrejenih. Podobno kot zaznava legitimnosti avtoritete je tudi samozaznava legitimnosti v nepredvidljivem, zaprtem in stresnem zaporskem okolju nestabilna, saj primarno temelji na odnosih med zaporskimi akterji, ki so, vsaj med obsojenci in zaporskimi delavci, nepredvidljivi in se lahko hitro »porušijo« (Hacin in Meško, 2025). Če zaporski delavci v odnosih z obsojenci ne postavljajo pravično in nepristransko, jim bodo slednji do določene mere odrekli poslušnost, kar bo vplivalo na celoten proces uveljavljanja reda v zaporskem okolju (pogostejša uporaba prisile) ter posledično imelo negativen vpliv na zaznavo lastne avtoritete in legitimnosti pri zaporskem osebju. V nadaljevanju predstavljamo uporabljene metode in rezultate pregleda študij o legitimnosti v zaporskem okolju.

3 METODOLOGIJA

V prispevku smo opravili pregled širokega nabora literature, ki se nanaša na legitimnost v zaporskem okolju. Tovrsten pristop se uporablja za iskanje odgovorov glede stanja raziskovanja in ugotovitev o določeni temi (Arksey in O'Malley, 2005). Daudt idr. (2013) so izpostavili, da širši pregled služi mapiranju literature o specifični temi oziroma raziskovalnem področju z namenom identificiranja ključnih konceptov, meja pojasnjevanja raziskovalnih problemov in iskanje vrzeli oziroma izzivov za nadgradnjo raziskovanja. V skladu s preteklimi pregledi literature o legitimnosti v zaporskem okolju (npr. Ryan in Bergin, 2022) smo se primarno osredotočili na študije v angleškem jeziku, ki so bile opravljene v Gani, ZDA, Avstraliji, Sloveniji ter na Nizozemskem in Finskem. Hkrati smo razširili naše iskanje tudi na druge države ob pogoju, da so bile študije objavljene v obliki znanstvenih člankov ali monografij v angleškem in/ali slovenskem jeziku (poizvedbo smo opravili tudi za študije v srbskem, hrvaškem in bosanskem jeziku, vendar nismo identificirali relevantnih študij). Poleg najnovejših študij v zgoraj omenjenih državah so bile v pregled literature vključene tudi študije o legitimnosti v zaporskem okolju na Kitajskem, Irskem ter v Ukrajini, Rusiji, Južni Koreji in Veliki Britaniji.

Iskanje relevantnih študij je bilo izvedeno v naslednjih podatkovnih bazah: EBSCO, Emerald, Sage Journals, Springer Nature Link, Taylor & Francis Online, Wiley in Cobiss. Hkrati smo pregledali vse številke relevantnih slovenskih znanstvenih revij in 50 znanstvenih revij, ki so imele najvišji faktor vpliva, s seznama revij s področja »kriminologija in penologija« (angl. *Criminology & Penology*) v zadnjih desetih letih; sezname so objavljeni na spletni strani *Observatory of International Research* (Observatory of International Research (OOIR), n. d.). Pri čemer so bile izločene revije, ki se po tematiki izključno osredotočajo na policijo in policijske dejavnosti (npr. *Police Quarterly*). Iskanje je potekalo v kombinaciji besed »zapor«, »obsojenci/zaporniki«, »zaporski delavci«, »zaporsko osebje«,

»pazniki«, »legitimnost«, »samozaznava legitimnosti« in »pravičnost« oziroma angleških prevodov »prison«, »prisoners«, »prison workers«, »prison staff«, »prison officers«, »legitimacy«, »self-legitimacy« in »justice«.

Splošni kriterij za vključitev študij v vzorec je bila empirična narava študije, v kateri so bile uporabljene kvantitativne, kvalitativne ali mešane metode. Hkrati je morala biti študija objavljena v obliki znanstvenega članka ali monografije v angleškem ali slovenskem jeziku, s čimer smo izločili vsa zaključna dela, vključno s tistimi v preteklih pregledih literature (Ryan in Bergin, 2022). Upoštevali smo tudi relevantnost področja, saj so morale imeti študije besedo legitimnost (angl. *legitimacy*) in/ali samozaznava legitimnosti (angl. *self-legitimacy*) uporabljeno kot neposredno ali posredno spremenljivko (posrednost na primer v obliki postopkovne pravičnosti ali zaupanja v avtoriteto), da so bile vključene v nabor. V nadaljevanju je bila uporabljena metoda PRISMA (angl. *Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses*), s katero smo v štirih korakih določili kriterije za vključitev relevantnih študij: 1) identifikacija, 2) sejanje (izbris duplikatov), 3) primernost in 4) vključitev. Uporaba tovrstne metode izboljša veljavnost zaključkov raziskovanja (Moher idr., 2015; Roberts idr., 2025). V prvem koraku so bile s poizvedbo po ključnih besedah v zgoraj navedenih bazah in revijah identificirane relevantne študije, ki smo jih v drugem koraku na podlagi pregleda »presejali« in izločili tiste, ki niso bile napisane v angleščini ali slovenščini, recenzirane in/ali empirične narave. V tretjem koraku smo preostala dela prebrali v celoti, da smo potrdili primernost za vključitev v nabor študij o legitimnosti in samozaznavi legitimnosti v zaporskem okolju. V zadnjem koraku smo empirična dela, identificirana kot primerna, vključili v vzorec, ki je obsegal 67 študij. Vsem člankom in monografijam v vzorcu smo dodelili naslednje kode avtor, leto publikacije, država, v kateri je bila študija izvedena, metoda, področje raziskovanja ter povzetek ključnih ugotovitev študije (tabela 1).

3.1 Omejitve študije

Študija ni brez omejitev. Robustnost uporabljene metodologije za »filtriranje« študij, ki so bile vključene v vzorec predstavlja glavno omejitev, saj so uporabljeni kriteriji iz vzorca izločili vse teoretične študije, kot tudi zaključna dela in ostale publikacije, ki niso dosegale standarda za objavo v obliki znanstvenih člankov ali monografij. Hkrati iskanje po izbranih ključnih besedah izloči določene študije, v katerih je uporabljena drugačna (nestandardna) terminologija, vendar pa vsebina spada v kontekst preučevanja legitimnosti v zaporskem okolju. Kot zadnjo omejitev vidimo v vključitvi zgolj del v angleškem in slovenskem jeziku (študij v drugih jezikih s področja nekdanje Jugoslavije, ki bi se nanašale na legitimnost v zaporskem okolju, nismo identificirali). Nerazumevanje tujih jezikov predstavlja veliko omejitev pri preglednih študijah, saj številna dela niso bila vključena v vzorec, za katere lahko (vsaj za nekatera izmed njih), izhajajoč iz slovenskih študij, domnevamo, da po kakovosti ne zaostajajo za študijami v angleškem jeziku.

4 REZULTATI PREGLEDA ŠTUDIJ O LEGITIMNOSTI V ZAPORSKEM OKOLJU

Pregled literature o legitimnosti v zaporskem okolju obsega 67 empiričnih študij, izvedenih v obdobju 1984–2025 (marec). Večina študij je bila izvedenih po letu 2015 (52 študij). Največ študij je bilo izvedenih na območju Velike Britanije (19), Združenih držav Amerike (16), v Sloveniji (15) in na Nizozemskem (7). Glede na uporabljeno metodologijo so prevladovala kvantitativne študije (41), ki so jim sledile kvalitativne študije (16), in študije, v katerih so bile uporabljene mešane metode (10). Izvedenih je bilo 19 primerjalnih in longitudinalnih študij, ki so predstavljale 28,4 % vseh študij. Večina študij se je osredotočila na preučevanje zaznav legitimnosti avtoritete pri obsojencih, medtem ko samozaznava legitimnosti zaporskih delavcev predstavlja fokus manj kot tretjine študij v vzorcu (tabela 1).

4.1 Zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih

Študije o legitimnosti v zaporskem okolju so izpostavile dobre odnose med zaporskimi delavci in zaprtimi osebami ter pravično (tj. pošteno in nepristransko) obravnavo zaprtih oseb, kot ključna elementa priznavanja legitimnosti avtoriteti pri obsojencih (Boone in Kox, 2014; Liebling, 2004, 2011; Steiner in Wooldredge, 2015). V tem kontekstu Liebling (2011) opredeli dobre odnose med zaporskimi delavci in obsojenci kot tiste, ki so med formalnim in neformalnim vedenjem, bližino in ohranjanjem distance ter upoštevanjem (želja) obsojencev in vzdrževanjem reda (tudi s prisilnimi sredstvi, če je to potrebno). Hkrati na zaznavo legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih vplivajo še: 1) učinkovitost in kompetentnost zaporskih delavcev, predvsem pri zagotavljanju varnosti (Hacin in Meško, 2020; Huley idr., 2011; Liebling, 2000; Wooldredge in Steiner, 2016), 2) individualiziran pristop do obsojencev, v katerem zaporski delavci prilagodijo način obravnave glede na vedenje posameznega obsojenca, saj so redki obsojenci izpostavili, da si želijo enake obravnave za vse (problem strogega obravnavanja obsojencev, ki kršijo zaporska pravila) (Boone in Kox, 2014; Franke idr., 2010), 3) spoštljiv odnos zaporskih delavcev, ki se primarno odraža skozi komunikacijo in ne ruši dostojanstva obsojencev (Campbell idr., 2020; Liebling idr., 2011), 4) zadovoljstvo obsojencev z zaporsko institucijo in organiziranjem prestajanja kazni (Brunton-Smith in McCarthy, 2016) in 5) subkultura in socialni položaj v zaporu, pretekle izkušnje z zaporskim okoljem in sociodemografske značilnosti obsojencev (Hacin, 2018; Liebling in Cheliotis, 2006; Packham, 2024; Symkovych, 2018; Warr, 2016; Zhao idr., 2020).

Modeli za merjenje legitimnosti, ki temeljijo na Tylerjevih (1990) predpostavkah o vlogi postopkovne pravičnosti in prostovoljnem podrejanju avtoritetam, so bili primarno razviti za merjenje zaznave legitimnosti policije in policistov pri prebivalcih. Primernost aplikacije tovrstnih modelov v modificirani obliki v zaporsko okolje (in še posebej v zaporska okolja nezahodnih držav) se je izkazala za vprašljivo. Reisig in Meško (2009) sta izpostavila, da postopkovna pravičnost ne vpliva na zaznavo legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih v slovenskih zaporih. Kasnejša študija Hacin in Meška (2020) je sicer potrdila povezave med

postopkovno pravičnostjo in legitimnostjo, vendar je izpostavila tudi številne druge dejavnike, ki vplivajo na zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev pri obsojencih. Jenness in Calavita (2018) sta izpostavila, da obsojenci pogosto ne razlikujejo med nepravilno oziroma nekorektno obravnavo in nezadovoljivim rezultatom odločitev avtoritete, saj v primeru za njih nezadovoljivega rezultata obsojenci celoten postopek zaznavajo kot nepravilčen.

Pravična obravnava in pozitivna zaznava legitimnosti zaporskega osebja vpliva na odvrčanje obsojencev od odklonskih vedenjskih vzorcev (in kasnejše povratništvo), kar povečuje red in varnost v zaporu (Barkworth in Murphy, 2021; Beijersbergen idr., 2015, 2016; Liebling, 2004; McCarthy in Brunton-Smith, 2018; Reisig in Meško, 2009; van Hall, 2024; Yim idr., 2024; Williams in Liebling, 2022). Auty in Liebling (2020) sta izpostavila, da zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih ne povečuje le varnosti v zaporskem okolju, temveč pozitivno vpliva na reintegracijo obsojencev v družbo po prestani kazni. Hkrati zaznave pravičnosti v odnosih z zaporskim osebjem pozitivno vplivajo na pripravljenost obsojencev za sodelovanje (Baker idr., 2021; Maguire idr., 2021; Osterc in Hacin, 2024). Podporo resocializaciji (tj. tretmajskega programov, ki obsegajo različne oblike obravnave obsojencev, s katerimi se poskuša vplivati na njihovo vedenje in jih odvrniti od ponavljanja kaznivih dejanj) pri obsojencih lahko razumemo kot dejavnik, ki vpliva na njihovo zaznavo legitimnosti avtoritete. Rezultat terapijskega [individualiziranega] pristopa obravnave, ki se oddalji od klasičnega podrejanja obsojencev, ki temelji na prisili, se kaže v pozitivni zaznavi legitimnosti zaporskega osebja, ki vpliva na pripravljenost obsojencev za sodelovanje v procesu resocializacije in občutek dolžnosti podrediti se, ter kaže na zaupanje avtoriteti (Beijersbergen idr., 2015a; Bosma idr., 2020; Crewe, 2011; Franke idr., 2010; Nuño in Morrow, 2020).

4.2 Samozaznava legitimnosti zaporskega osebja

Večina študij o samozaznavi legitimnosti zaporskega osebja je temeljila na uporabi kvantitativnih metod (ankete), s katerimi so avtorji preverjali različne dejavnike, ki se povezujejo z zaznavo lastne legitimnosti zaporskega osebja. Rezultati empiričnih (statističnih) testov so pokazali, da tradicionalno uporabljen model, ki temelji na triadi priznavanja za merjenje samozaznave legitimnosti, ni najbolj primeren za zaporska okolja nezahodnih držav (Gana, Slovenija) (Akoensi in Tankebe, 2020; Hacin in Meško, 2024a; Meško in Hacin, 2020); saj se je v večini študij s samozaznavo legitimnosti povezoval zgolj en element izmed trojice. Alternativni modeli (Hacin in Meško, 2020, 2024a) so izpostavili občutek dolžnosti do obsojencev, profesionalne kompetence in ponotranjenje subkulturnih norm pri zaporskem osebju kot pomembne dejavnike, ki se povezujejo s samozaznavo legitimnosti. Hkrati so študije izpostavile pomen dobrih odnosov med zaporskimi akterji, ki temeljijo na pravičnosti in zadržanosti pri uporabi prisile, za pozitivno zaznavo lastne legitimnosti zaporskih delavcev (Akoensi in Tankebe, 2020; Crewe, 2015; Hacin in Meško, 2025; Liebling, 2011). Akoensi (2024) je opozoril, da podobno kot obsojenci, tudi zaporski delavci zahtevajo, da se jih upošteva

(možnost biti slišan), spoštuje ter enako in pravično obravnava v zaporskem okolju in odnosih z nadrejenimi.

Primerjalne študije so izpostavile, da je samozaznava legitimnosti (in dejavniki, ki se povezujejo z zaznavo lastne legitimnosti avtoritete) nestabilna v različnih časovnih obdobjih in se razlikujejo v različnih družbenih kontekstih (Hacin in Meško, 2024b, 2025; Hacin idr., 2019). Hkrati je primerjava različnih skupin znotraj sistema kazenskega pravosodja (policisti in pazniki) in zaporov (pazniki in tretmajski delavci) opozorila na razlike v dejavniki, ki se povezujejo s samozaznavo legitimnosti (Hacin in Meško, 2017; Meško in Hacin, 2023; Meško idr., 2014). Medtem ko so bile razlike med zaporskimi delavci relativno majhne, so bile večje razlike zaznane pri primerjavi policistov in paznikov, kar potrjuje predhodne ugotovitve o omejeni primernosti uporabe modelov za merjenje samozaznave legitimnosti policistov v zaporskem okolju. Študije so pokazale, da na zaznavo lastne legitimnosti (predvsem) pri paznikih vplivajo zakonitost delovanja in »uniforma«, pravilna uporaba avtoritete in učinkovitost pri preprečevanju nasilja v zaporih (Akoensi, 2016; Auty in Liebling, 2024; Crewe idr., 2015; Rumova, 2023).

Steiner in Wooldredge (2018) sta opozorila, da samozaznava legitimnosti zaporskih delavcev vpliva na njihovo obravnavo obsojencev in posledično zaznavo legitimnosti avtoritete pri obsojencih. Tovrstno dialogično naravo legitimnosti sta potrdila tudi Hacin in Meško (2020) in izpostavila kakovost odnosov med zaporskimi delavci in obsojenci kot povezovalni element dvojne narave legitimnosti v zaporskem okolju. Pozitivna zaznava lastne legitimnosti pri zaporskem osebju vpliva na pravično obravnavo obsojencev, podporo rehabilitaciji obsojencev, proorganizacijsko vedenje kot tudi na pripravljenost za uporabo sile (Akoensi in Tankebe, 2020; Hacin in Meško, 2024a, 2024b; Meško idr., 2014, 2017). Slednje izpostavlja pomembnost pozitivne samopodobe in zaznave lastne legitimnosti pri zaporskih delavcih za humano in tretmajsko obravnavo obsojencev, ki temelji na pravičnosti in spoštovanju človekovih pravic, ki predstavljata temelj sodobnih (evropskih) zaporskih sistemov.

Tabela 1: Pregled študij o legitimnosti v zaporskem okolju

Avtor/ji	Država	Metoda	Področje raziskovanja	Glavne ugotovitve
Hepburn (1984)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Stopnja zaznane institucionalne avtoritete ni povezana s kompetentnostjo, usposobljenostjo, izobraženostjo ali izkušnjami zaporskih delavcev, temveč s permissivno usmerjeno obravnavo, preprečevanjem socialne distance med obsojenci in zaporskimi delavci ter izkazovanjem zadovoljstva z delom.
Liebling idr. (1999)	VB	Kvalitativna (intervjuji)	Legitimnost	Odnosi med zaporskimi akterji določajo stopnjo uporabe moči in avtoritete. Obsojencem je bolj pomembna doslednost zaporskih delavcev in enakost obravnave vseh obsojencev kot pravičnost.
Liebling (2000)	VB	Kvalitativna (intervjuji in opazovanje)	Legitimnost	Učinkovitost, spoštovanje in individualiziran pristop zaporskih delavcev so pogoji za priznavanje legitimnosti pri obsojencih. Skozi vzdrževanje odnosov z obsojenci zaporski delavci izvajajo svojo avtoriteto in vzdržujejo red in varnost.
Liebling (2004)	VB	Mešane metode (kvalitativna in kvantitativna)	Legitimnost	Odnosi in pravičnost zaporskih delavcev so povezani z zagotavljanjem reda in dobrim počutjem obsojencev v zaporskem okolju, kar posledično vpliva na varnost.
Liebling in Cheliotis (2006)	VB	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Zaznava legitimnosti zaporskih delavcev se razlikuje med starostnimi in etničnimi skupinami. Manjšine v zaporu slabše zaznavajo legitimnost zaradi občutka odrinjenosti iz družbe in neenakovrednosti.
Liebling (2006)	VB	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Zaporski delavci bolj zaupajo obsojencem kot svojim nadrejenim. Medsebojno zaupanje temelji na učinkovitosti in kakovosti odnosov. Pravičnost, učinkovitost, etičnost in komunikacija predstavljajo temelj odnosov med zaporskimi delavci in nadrejenimi.
Crewe (2007)	VB	Kvalitativna (etnografska študija)	Legitimnost	Na zaznavo legitimnosti pri obsojencih ne vplivajo zgolj dejavniki znotraj zapora (organizacija, obravnavna, odnosi), temveč tudi osebnostne lastnosti obsojencev, njihove pretekle izkušnje z avtoriteto, odvisnost od drog in vključenost v kriminalno okolje.
Ross idr. (2007)	ZDA in VB	Mešane metode (primerjalna študija)	Legitimnost	Na socialno klimo, legitimnost in odnose tako v ZDA kot VB vplivajo: medsebojno spoštovanje, humana obravnavna, stopnja podpore obsojencem, zaupanje, občutek varnosti, možnosti osebnostnega razvoja, red, uporaba sile in stiki z zunanjim svetom.

Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij

Crewe (2011)	VB	Mešane metode (kvantitativna in kvalitativna)	Legitimnost	Uporaba mehke moči za usmerjanje vedenja obsojencev, saj obravnava brez prisile in sile, spodbuja dobre odnose in zaupanje. Spodbujanje odgovornosti obsojencev in aktivno prestajanje zaporne kazni se povezuje z zaznavo legitimnosti zaporskega osebja.
Reisig in Meško (2009)	Slovenija	Kvantitativna (presečna/anketa, uradna statistika)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost se ne povezuje z zaznavo legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih. Obsojenci, ki zaznavajo avtoriteto kot legitimno, manjkrat kršijo zaporska pravila.
Franke idr. (2010)	ZDA	Mešane metode (primerjalna/anketa, intervju)	Legitimnost	Na zaznavo legitimnosti pri obsojencih vplivajo predvsem odnosi med zaporskimi akterji in kakovostna obravnava zaprtih oseb. Nasilje in nepripravljenost zaporskih delavcev za pomoč in rehabilitacijo obsojencev negativno vplivata na zaznavo legitimnosti.
Hulley idr. (2011)	VB	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Poleg medosebnega spoštovanja in dobrih odnosov se z zaznavo legitimnosti pri obsojencih povezuje tudi učinkovitost in kompetentnost zaporskih delavcev.
Liebling (2011)	VB	Mešane metode (intervju, anketiranje, opazovanje)	Legitimnost	Vzdrževanje dobrih odnosov z obsojenci pozitivno vpliva na zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev pri obsojencih.
Liebling idr. (2011)	VB	Kvalitativna (intervju)	Legitimnost	Za doseganje namena zaporne kazni in dobrega počutja v zaporskem okolju, ki ne ruši dostojanstva obsojencev, so ključne interakcije med obsojenci in zaporskimi delavci ter spoštljiva komunikacija.
Brown in Toyoki (2013)	Finska	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Socialni položaj obsojenca v zaporskem okolju vpliva na zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev in zaporske institucije.
Boone in Kox (2014)	Nizozemska	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Obsojenci zaznavajo kot bolj pravične tiste zaporske delavce, ki jih obravnavajo individualizirano. Obsojencem je pomembna jasnost pravil in dobri odnosi za zagotavljanje dinamične varnosti (varnost, stabilnost, zaščita skozi dobre odnose in individualiziran pristop).
Meško idr. (2014)	Slovenija	Kvantitativna (primerjalna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Dejavniki, ki se povezujejo s samozaznavo legitimnosti policistov in paznikov, se razlikujejo. Zaznava lastne legitimnosti se povezuje s proorganizacijskim vedenjem pri obeh skupinah.
Beijersbergen idr. (2015a)	Nizozemska	Kvantitativna (longitudinalna/anketa)	Legitimnost	Poštena in spoštljiva obravnava obsojencev pripomore k zagotavljanju reda in upoštevanja pravil in avtoritete. Postopkovna pravičnost zaporskih delavcev odvrca obsojence od odklonskih vedenjskih vzorcev in izboljša možnosti za rehabilitacijo.

Beijersbergen idr. (2015b)	Nizozemska	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Obsojenci bolje zaznavajo postopkovno pravičnost v zaporih, kjer je zaposlenih več zaporskih delavk, poudarek na rehabilitaciji in zadostnem številu zaporskih delavcev, da ti lahko zagotavljajo ustrezno obravnavo obsojencev in varnost.
Crewe idr. (2015)	VB	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	S samoznavo legitimnosti zaporskih delavcev se povezuje zaznava legitimnosti pri obsojencih (projekcija). Nepravilna uporaba avtoritete in prekoračitve moči nad obsojenci ne vzbudi nezaupanja le v legitimnost zavora in zaposlenih, temveč celotne države.
Smoyer idr. (2015)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Za obsojenke so pomembni podporni odnosi in gradnja socialnih mrež. Negativni vtisi med prestajanjem zaporne kazni, odnosi in interakcije z zaporskimi delavci kazni se povezujejo z zaznavo legitimnosti avtoritete pri obsojenkah.
Steiner in Wooldredge (2015)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Obsojencem je pomemben predvsem način sprejemanja odločitev in ukrepov zaporskih delavcev, medtem ko se dejanske odločitve oziroma rezultat obravnave ne povezujejo z zaznavo legitimnosti. Mlajši obsojenci, člani tolp, povratniki, ki so prestali daljše kazni, obsojenci, ki so preživeli manj časa v izobraževalnih programih, obsojenci, ki so bili v zaporu viktimizirani, zaznavajo zaporske delavce kot manj legitime.
Akoensi (2016)	Gana	Kvalitativna (presečna/intervju in opazovanje)	Samozaznava legitimnosti	Status (zakonitost delovanja) in uniforma vplivata na samoznavo legitimnosti paznikov. Z zaznavo legitimnosti (projekcija) se povezujejo ohranjanje avtoritete, samodisciplina, dobri odnosi in spoštovanje obsojencev ter profesionalne kompetence.
Beijersbergen idr. (2016)	Nizozemska	Kvantitativna (longitudinalna/anketa)	Legitimnost	Zaznava postopkovne pravičnosti zaporskih delavcev pri zaprtih osebah se je povezovala z manjšim povratništvom. Zaznava legitimnosti avtoritete ni imela vpliva na povratništvo.
Brunton-Smith in McCarthy (2016)	VB	Kvantitativna (longitudinalna/anketa)	Legitimnost	V zaporih, kjer prevladuje dobra organizacijska struktura, doslednost in postopkovna pravičnost, obsojenci zaporske delavce zaznavajo kot bolj legitime. Z zaznavo legitimnosti se povezujejo tudi zadovoljstvo z institucijo in čas, ki ga obsojenci preživijo v skupnih prostorih s soobsojenci, možnosti izobraževalnih programov in dela proti plačilu.
Warr (2016)	VB	Kvalitativna (etnografska študija)	Legitimnost	Negotov položaj tujcev v zaporu negativno vpliva na zaznavo legitimnosti zaporskega osebja.
Wooldredge in Steiner (2016)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Z zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev pri obsojencih se povezuje njihova kompetentnost, učinkovitost in pravičnost v postopkih.

Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij

Hacin in Meško (2017)	Slovenija	Kvantitativna (primerjalna/ anketa)	Samozaznava legitimnosti	Dejavniki, ki se povezujejo s samozaznavo legitimnosti paznikov in strokovnih delavcev, se razlikujejo. Statistično pomembne razlike med skupinama so bile identificirane v ponotranjenju subkulturnih norm.
Meško idr. (2017)	Slovenija	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Odnosi med sodelavci, zaznava legitimnosti (projekcija) in distributivna pravičnost se povezujejo z zaznavo lastne legitimnosti pri paznikih. Samozaznava legitimnosti paznikov se je povezovala s pravično obravnavo obsojencev, vendar ni imela vpliva na pripadnost organizaciji.
Hacin (2018)	Slovenija	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna in distributivna pravičnost, zaupanje v avtoriteto, učinkovitost zaporskega osebja, odnosi z obsojenci in zaporskimi delavci, občutek dolžnosti se podrediti in sociodemografske značilnosti obsojencev se povezujejo z njihovo zaznavo legitimnosti zaporskega osebja. Zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih se razlikuje glede na zaporski režim, v katerem prestajajo kazen, saj je bila v bolj odprtih režimih zaznava legitimnosti zaporskega osebja pozitivnejša.
Hacin in Meško (2018)	Slovenija	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Distributivna in postopkovna pravičnost, kakovost odnosov z zaporskimi delavci in njihova učinkovitost vplivata na zaznavo legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih. Pri obsojencih je prisotno instrumentalno in normativno podrejanje.
Jenness in Calavita (2018)	ZDA	Mešane metode (presečna/ intervju, uradna statistika)	Legitimnost	Na zaznave obsojencev bolj vpliva dejanski rezultat obravnave kot postopkovna pravičnost.
McCarthy in Brunton-Smith (2018)	ZDA	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Legitimnost	Pri obsojencih, ki med prestajanjem kazni zaznavajo sistem in zaporske delavce kot legitimne, je manjša verjetnost za ponovno izvrševanje kaznivih dejanj.
Steiner in Wooldredge (2018)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost in samozaznava legitimnosti	Samozaznava legitimnosti zaporskih delavcev se povezuje z njihovo obravnavo obsojencev in posledično zaznavo legitimnosti pri obsojencih.
Symkovych (2018)	Ukrajina	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Subkultura in neformalna hierarhija v zaporu negativno vplivata na zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev.
Trammell idr. (2018)	ZDA	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Vključenost v subkulturo povečuje socialni odmik obsojencev od zaporskih delavcev. Agresiven, avtoritativen in nespoštljiv pristop zaporskih delavcev negativno vpliva na zaznavo legitimnosti pri obsojencih in njihovo upoštevanje pravil.
Bickers idr. (2019)	ZDA	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Pomanjkanje postopkovne pravičnosti ima negativen vpliv na odnose med obsojenci in zaporskimi delavci ter celotno izkušnjo prestajanja zaporne kazni.

Hacin idr. (2019)	Slovenija	Kvantitativna (primerjalna/ anketa)	Samozaznava legitimnosti	Postopkovna pravičnost nadrejenih, odnosi s sodelavci, zaznava legitimnosti (projekcija) in starost se povezujejo s samozaznavo legitimnosti zaporskega osebja. Primerjava med skupinami in časovnimi obdobji izpostavljajo razlike v dejavnikih, ki se povezujejo z zaznavo lastne legitimnosti zaporskih delavcev.
Meško in Hacin (2019)	Slovenija	Kvantitativna (primerjalna/ anketa)	Legitimnost	Obsojenci, ki prvič prestajajo kazen, pozitivneje zaznavajo legitimnost zaporskega osebja kot povratniki. Statistično značilne razlike med skupinama so bile identificirane v njihovem zaupanju v avtoriteto, odnosih z zaporskimi delavci, občutkom dolžnosti se podrediti in zaznavo učinkovitosti zaporskega osebja.
Akoensi in Tankebe (2020)	Gana	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Postopkovna pravičnost nadrejenih in dobra komunikacija s sodelavci se pozitivno povežeta s samozaznavo legitimnosti zaporskih delavcev, slednja pa se pozitivno povezuje s podporo zaporskih delavcev za rehabilitacijo obsojencev.
Bosma idr. (2020)	Nizozemska	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Obsojenci, ki z zaporskimi delavci razvijejo dobre odnose in jih zaznavajo kot pravične ter zaupanja vredne, prevzamejo odgovornost za kršitve zaporskih pravil.
Campbell idr. (2020)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Zaupanje je ključen dejavnik, ki se povezuje z zaznavo legitimnosti pri obsojencih. Nespoštljivost in nedostojanstvena obravnava (telesni pregledi) obsojencev se negativno povezuje z njihovo zaznavo zaporskih delavcev kot legitimne avtoritete.
Garrihy (2020)	Irska	Mešane metode (longitudinalna/ anketa, intervju, etnografska študija)	Legitimnost	Doslednost in učinkovitost zaporskih delavcev pomembno vplivata na zaznavo legitimnosti pri obsojencih.
Hacin in Meško (2020)	Slovenija	Mešane metode (presečna/anketa, intervju)	Legitimnost in samozaznava legitimnosti	Tradicionalni modeli za merjenje legitimnosti in samozaznave legitimnosti niso najbolj primerni za slovensko zaporsko okolje. Opredelitev dvojne narave legitimnosti, ki temelji na odnosih med zaporskimi delavci in obsojenci.
Auty in Lieblich (2020)	VB	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih v času prestajanja zaporne kazni je pozitivno povezana z reintegracijo obsojencev v družbo po prestani zaporni kazni.
Lieblich idr. (2020)	Nizozemska in Norveška	Mešane metode (anketa, intervjuji, etnografska študija)	Legitimnost	Odnosi med zaporskimi delavci in obsojenci kot tudi tretmajski pristop do obsojencev vplivajo na njihovo zaznavo legitimnosti zaporske institucije.
Meško in Hacin (2020)	Slovenija	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Odnosi s sodelavci, postopkovna pravičnost nadrejenih in starost se povežeta z zaznavo lastne legitimnosti pri paznikih. Samozaznava legitimnosti, postopkovna pravičnost nadrejenih, delovna doba in starost se povezujejo z večjo pripravljenostjo paznikov za uporabo sile nad obsojenci.
Nuño in Morrow (2020)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost se pozitivno povezuje z občutkom dolžnosti podrediti se in zaupanja avtoriteti pri obsojencih.

Legitimnost v zaporskem okolju: sistematični pregled študij

Zhao idr. (2020)	Kitajska	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Legitimnost	Z zaznavo legitimnosti zaporskega okolja pri obsojencih se primarno povezujejo importacijski dejavniki ⁵ (odnosi z družino in prijatelji, okolje, iz katerega izhaja obsojenec ipd.).
Baker idr. (2021)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost pomembno vpliva, da se zaprte osebe vedejo skladno z zaporskimi pravili.
Barkworth in Murphy (2021)	Avstralija	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost zmanjšuje neupoštevanje zaporskih pravil in odklonsko vedenje obsojencev. Postopkovna pravičnost predstavlja human način zagotavljanja reda in varnosti v zaporu.
Butler idr. (2021)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Vprašljiva in nepravilna uporaba diskrecijske pravice pri zaporskih delavcih se negativno povezuje z zaznavo postopkovne pravičnosti avtoritete pri obsojencih.
Maguire idr. (2021)	ZDA	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost povečuje pripravljenost obsojencev na sodelovanje z zaporskimi delavci in na njihov občutek dolžnosti se podrediti, medtem ko se distributivna pravičnost ne povezuje s poslušnostjo ali pripravljenostjo za sodelovanje pri obsojencih.
Williams in Liebling (2022)	VB	Mešane metode (etnografska študija)	Legitimnost	Humanost in legitimnost zaporskih delavcev pozitivno vplivata na zagotavljanje reda ter preprečujeta agresijo obsojencev.
Gooch in Treadwell (2023)	VB	Kvalitativna (etnografska študija)	Legitimnost in samozaznava legitimnosti	Na samozaznavo legitimnosti zaporskih delavcev vplivajo vedenje, upoštevanje pravil in podreitev avtoriteti pri obsojencih. Na zaznavo legitimnosti avtoritete pri obsojencih vplivajo spoštljiv odnos in učinkovitost zaporskih delavcev ter delovanje v korist obsojencev.
Meško in Hacin (2023)	Slovenija	Kvantitativna (primerjalna/ anketa)	Samozaznava legitimnosti	Dejavniki, ki se povezujejo s samozaznavo legitimnosti pri policistih in paznikih, se razlikujejo. Hkrati pri obeh skupinah na zaznavo lastne legitimnosti vpliva časovna komponenta (obdobje, v katerem je bilo opravljeno merjenje), kar izpostavlja nestabilno naravo legitimnosti.
Runova (2023)	Rusija	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Pazniki si prizadevajo za vzpostavitev notranje legitimnosti v zaporih s spodbujanjem samoregulacije vedenja pri obsojencih in preprečevanjem nasilja. Na njihova prizadevanja negativno vpliva občasno pomanjkanje postopkovne pravičnosti.
Akoensi (2024)	Gana	Kvalitativna (presečna/intervju)	Samozaznava legitimnosti	Zaporski delavci podobno kot obsojenci zahtevajo, da se jih upošteva (možnost biti slišan), spoštuje in enako obravnava v zaporskem okolju in odnosih z nadrejenimi.

5 Importacijski dejavniki se nanašajo na predzaprorske značilnosti obsojenca, ki vplivajo na njegovo prilagoditev na zaporsko življenje in obsegajo kriminalno zgodovino, raso, etničnost, starost, spol. Hkrati se v širšem kontekstu importacijskega modela (angl. Importation model) poudarja pomembnost norm kriminalne subkulture, ki jih obsojenci prinesejo s seboj v zapor in vplivajo na oblikovanje družbenega sistema zapornikov (Irwin in Cressey, 1962; Meško in Hacin, 2018).

Auty in Liebling (2024)	VB	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Legitimnost	Zaporski delavci morajo za doseg legitimitnosti lastnega položaja pri obsojencih učinkovito preprečevati nasilje v zaporskem okolju.
Osterc in Hacin (2024)	Slovenija	Kvalitativna (primerjalna/ intervju)	Legitimnost	Odnosi med obsojenkami in zaporskimi delavci primarno temeljijo na medsebojnem spoštovanju in skupaj z učinkovitostjo dela predstavljajo ključen dejavnik zaznave legitimnosti zaporskega osebja pri obsojenkah.
Hacin in Meško (2024a)	Slovenija	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Dobri odnosi z obsojenci, zadovoljstvo s plačilom, ponotranjenje norm zaporske subkulture, višja izobraženost in pozitivna zaznava profesionalnih kompetenc se povezujejo s samozaznavo legitimnosti zaporskih delavcev. Občutki dolžnosti do obsojencev, zavračanje subkulturnih norm in sociodemografske spremenljivke se povezujejo s podporo za resocializacijo obsojencev pri zaporskih delavcih, medtem ko se pomanjkanje sodelovanje med različnimi službami v zaporu, slabi odnosi z obsojenci in izobrazba, povezujejo z njihovo podporo strogemu kaznovanju.
Hacin in Meško (2024b)	Slovenija	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Samozaznava legitimnosti	Primerjava samozaznave legitimnosti in povezujočih dejavnikov v dveh časovnih obdobjih izpostavlja razlike v zaznavi lastne legitimnosti paznikov in pripravljenosti za uporabo sile, kar kaže na nestabilnost legitimnosti v zaporskem okolju. Povezave med samozaznavo legitimnosti in uporabo sile pri paznikih so pozitivne, a šibke.
Packham (2024)	VB	Kvalitativna (presečna/intervju)	Legitimnost	Predhodne vojaške izkušnje obsojencev pozitivno vplivajo na zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev, saj spodbuja priznavanje avtoritete in upoštevanje zaporskih pravil.
van Hall idr. (2024)	Nizozemska	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost se povezuje z občutkom dolžnosti podrediti se pri obsojencih, kar zmanjšuje možnosti za povratništvo.
Yim idr. (2024)	Južna Koreja	Kvantitativna (presečna/anketa)	Legitimnost	Postopkovna pravičnost pozitivno vpliva na ohranjanje reda v zaporskem okolju. Zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih temelji na odnosih med njimi in zaporskimi delavci.
Hacin in Meško (2025)	Slovenija	Kvantitativna (longitudinalna/ anketa)	Samozaznava legitimnosti	Primerjava samozaznave legitimnosti zaporskih delavcev v dveh obdobjih kaže, da imajo odnosi s sodelavci, postopkovna pravičnost nadrejenih in zaznava legitimnosti (projekcija) omejen vpliv. Identificirane so razlike med samozaznavo legitimnosti, zaznavo legitimnosti (projekcija) in zaporsko subkulturo v različnih obdobjih, kar potrjuje nestabilno naravo legitimnosti.
Lambert idr. (2025)	Kitajska	Kvantitativna (presečna/anketa)	Samozaznava legitimnosti	Postopkovna in distributivna pravičnost nadrejenih, v okviru širšega zaupanja v institucijo, se povezuje z zaupanjem v nadrejene in njihovo vodenje pri zaporskih delavcih.

5 RAZPRAVA

Pregled študij o legitimnosti v zaporskem okolju pokaže, da se je raziskovanje legitimnosti v zaporskem okolju, z izjemo nekaterih študij, začelo relativno pozno v primerjavi s študijami o legitimnosti policije in policistov. Število izvedenih empiričnih študij kaže na naraščanje intenzitete raziskovanja različnih narav legitimnosti v zaporskem okolju, predvsem v zadnjem desetletju. Z uporabo kvantitativnih, kvalitativnih in mešanih metod raziskovanja so študije potrdile obstoj dialogične oziroma dvojne narave legitimnosti v zaporskem okolju, ki obsega zaznavo legitimnosti zaporskih delavcev pri obsojencih in samozaznavo legitimnosti zaporskega osebja (Akoensi, 2016; Akoensi in Tankebe, 2024; Hacin in Meško, 2020; Steiner in Wooldredge, 2018). Kljub poskusom oblikovanja enovite teorije legitimnosti (Hamm idr., 2022) se pridružujemo mnenju kritikom (npr. Trinkner in Reisig, 2022), da je za tovrstno početje prezgodaj, saj je pregled študij razkril številne izzive, ki jih izpostavljamo v nadaljevanju in zahtevajo naslovitev v prihodnosti.

Že osnovni pregled opravljenih študij o legitimnosti v zaporskem okolju razkrije, da večina študij, ne glede na uporabljene metode (kvantitativno ali kvalitativno) temelji na presečnih priložnostnih vzorcih, kar pomeni, da merijo legitimnost v specifičnem prostoru in času. Bottoms in Tankebe (2020) sta izpostavila vpliv specifičnosti družbenih oziroma kulturnih kontekstov na legitimnost. Posledično so za preverbo teoretičnih predpostavk o legitimnosti v zaporskem okolju nujne primerjalne in longitudinalne študije. Pregled študij je pokazal, da je bilo opravljenih 17 tovrstnih študij, kar predstavlja približno četrtno vseh študij v vzorcu, ki so pomembno doprinesle k obstoječemu znanju o (ne)stabilni naravi legitimnosti v različnih kulturnih kontekstih, časovnih obdobjih kot tudi med različnimi skupinami avtoritet v kazenskem pravosodju in zaporskem okolju (Brunton-Smith in McCarthy, 2016; Hacin in Meško, 2024b, 2025; Osterc in Hacin, 2024; Zhao idr., 2020).

Izziv predstavlja tudi narava uporabljenih spremenljivk, predvsem v kvantitativnih študijah. Čeprav študije [večinoma] izhajajo iz modelov, ki so bili prvotno oblikovani za merjenje legitimnosti in samozaznave legitimnosti policistov (npr. Meško in Tankebe, 2015), se narava in število spremenljivk kot tudi sama operacionalizacija faktorjev razlikujejo med študijami (npr. v kvantitativnih študijah se razlikuje število spremenljivk, vključenih v faktorje legitimnost, samozaznava legitimnosti, postopkovna pravičnost itd., kar vpliva na naknadne statistične analize in ugotovljene povezave med faktorji) (Akoensi in Tankebe, 2020; Brunton-Smith in McCarthy, 2016; Hacin in Meško, 2020; Wooldredge in Steiner, 2016; Zhao idr., 2020). Tovrstne razlike onemogočajo poglobljeno in statistično veljavno primerjavo med zaporskimi sistemi različnih držav, saj uporaba različnih metodologij omogoča zgolj približno primerjavo in onemogoča posploševanje ugotovitev v drugih kulturnih in družbenih okoljih. Hkrati je uvajanje novih spremenljivk v modele za merjenje legitimnosti in samozaznave legitimnosti potekalo lokalno, kar pomeni, da so bile preverjene zgolj v zaporskem okolju ene države (npr. Hacin in Meško, 2024a). Posledično dopolnjeni in/ali alternativni modeli za merjenje legitimnosti v zaporskem okolju zahtevajo preverjanje v zaporskih sistemih v drugih družbenih in kulturnih okoljih. Longitudinalne in

primerjalne študije bi izboljšale robustnost, zanesljivost in veljavnost rezultatov, kar bi omogočilo poglobljeno preverjanje teoretičnih predpostavk in ustvarilo temelje za oblikovanje enovite teorije o legitimnosti v zaporskem okolju.

Kot smo že izpostavili, predstavlja metodologija največji izziv pri preučevanju legitimnosti v zaporskem okolju. Brent in Kraska (2010) sta poudarila, da uporaba mešanih metod predstavlja pristop k bolj poglobljenemu raziskovanju, kjer se uporabljajo kvantitativne in kvalitativne metode, saj njihova uporaba pripomore k izboljšanju veljavnosti in zanesljivosti rezultatov na podlagi trdnjših dokazov, pridobljenih z zmanjševanjem razlik med zbranimi podatki in ugotovitvami. V tem kontekstu moramo izpostaviti, da je število študij, v katerih so bile uporabljene mešane metode (npr. Hacin in Meško, 2020; Liebling idr., 2020), predstavljalo zgolj 10 % vseh empiričnih študij v vzorcu. Uporaba mešanih metod, ne zgolj anket in intervjujev, temveč tudi metode opazovanja, bi bila idealna za izboljšanje zanesljivosti in veljavnosti rezultatov, vendar je treba izpostaviti, da se pri izvedbi tovrstnih študij pojavijo številni izzivi, ki vključujejo: 1) zamudnost študije, 2) velike finančne stroške, 3) težave pri odobritvi dostopa do zaporskih akterjev, 4) nepripravljenost zaporskih akterjev za sodelovanje in 5) ekspertno poznavanje statističnih metod za izvedbo analiz.

Izhajajoč iz pregleda študij kot zadnji izziv vidimo v preučevanju učinkov prisotnosti legitimnosti v zaporskem okolju. Samo preučevanje legitimnosti namreč za prakso nima posebnega doprinosa brez hkratnega preučevanja učinkov, ki jih imata zaznava legitimnosti avtoritete pri obsojencih in samozaznava legitimnosti zaporskega oseba na poglede in vedenje obsojencev in zaporskih delavcev. Študije so potrdile, da zaznava legitimnosti avtoritete vpliva na pripravljenost za sodelovanje z zaporskimi delavci, vključevanje v tretmajske programe, primerno vedenje in zmanjševanje povratništva pri obsojencih (Baker idr., 2021; Barkworth in Murphy, 2021; Beijersbergen idr., 2015, 2016; McCarthy in Brunton-Smith, 2018; van Hall, 2024; Yim idr., 2024; Williams in Liebling, 2022). Hkrati je samozaznava legitimnosti vplivala na njihovo podporo rehabilitaciji obsojencev, proorganizacijsko vedenje in pripravljenost za uporabo sile (Akoensi in Tankebe, 2020; Hacin in Meško, 2024a, 2024b; Steiner in Wooldredge, 2018). Kljub temu pa številna področja ostajajo neraziskana (ali premalo raziskana), vključno s povezavo legitimnosti z radikalizacijo obsojencev, vstopom obsojencev v zaporsko subkulturo, razvoju občutka pripadnosti organizaciji pri zaporskih delavcih, punitivnosti zaporskih delavcev ipd.

Izhajajoč iz opredeljenih izzivov je jasno, da je raziskovanje legitimnosti v zaporskem okolju šele dobro začelo svojo pot k enoviti teoriji o legitimnosti. Kot nujen naslednji korak v tem procesu vidimo v izvedbi primerjalne študije v zaporskih sistemih več držav in na različnih kontinentih, z uporabo mešanih metod in širšega nabora spremenljivk. Tovrstna študija, izvedena na nacionalnem in/ali reprezentativnem vzorcu zaporskih delavcev in obsojencev, bi predstavljala osnovo za razvoj longitudinalne študije, ki bi povečala veljavnost in zanesljivost ugotovitev, kar bi omogočilo njihovo posplošitev v različnih družbenih in kulturnih sistemih ter oblikovanje enovite teorije o legitimnosti v zaporskem okolju.

6 ZAKLJUČEK

Obstoj legitimnosti v zaporskem okolju (tj. zaznava pri obsojencih in samozaznava zaporskih delavcev) je temeljnega pomena za učinkovito, humano in varno delovanje zaporske institucije. Ko obsojenci zaporske delavce prepoznavajo kot legitimne nosilce avtoritete, torej kot pravične, kompetentne in spoštljive, so bolj pripravljeni z njimi sodelovati, spoštovati zaporska pravila, sodelovati v tretmajskih programih in opustiti odklonske vedenjske vzorce. Pozitivna zaznava legitimnosti pri obsojencih pa hkrati vpliva tudi na nižjo stopnjo povratništva in bolj uspešno reintegracijo obsojencev v družbo, kar potrjuje širši družbeni pomen obstoja legitimnosti v zaporskem okolju. Hkrati samozaznava legitimnosti pri zaporskih delavcih ni zgolj osebna ali profesionalna vrednota, temveč ključni dejavnik njihovega dela, vedenja in odnosa do obsojencev. Zaporski delavci, ki verjamejo v zakonitost, pravičnost in smiselnost svoje vloge oziroma položaja v zaporskem okolju, so bolj naklonjeni resocializaciji obsojencev, manjkrat prekoračijo pooblastila in lažje vzpostavijo odnos z zaprtimi osebami, ki temelji na zaupanju in spoštovanju.

Dialogična narava legitimnosti, torej medsebojna povezanost zaznave legitimnosti obsojencev in samozaznave legitimnosti zaporskih delavcev, zahteva celosten pristop pri razumevanju in upravljanju zaporskega okolja. Ko govorimo o legitimnosti v zaporskem okolju, imamo opravka s kompleksnim in večdimenzionalnim pojavom, ki se šele v zadnjih dveh desetletjih intenzivneje uveljavlja v penologiji. Čeprav so številne empirične študije že ponudile pomembne uvide v obe naravi legitimnosti, ostajajo ključna metodološka, konceptualna in aplikativna vprašanja še vedno odprta in zahtevajo nadaljnje raziskovanje. Kljub številnim izzivom ključno sporočilo študij o legitimnosti v zaporskem okolju ostaja, da je mogoče ohranjati red in varnost ter hkrati izvajati resocializacijo obsojencev v zaporskem okolju z minimalno uporabo prisile, če so se zaporski delavci pripravljeni odreči delu svoje tradicionalne moči nad obsojenci in z njimi graditi dobre odnose.

UPORABLJENI VIRI

- Akoensi, T. D. (2016). Perceptions of self-legitimacy and audience legitimacy among prison officers in Ghana. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 40(3), 245–261. <https://doi.org/10.1080/01924036.2016.1165712>
- Akoensi, T. D. (2024). Prison officers should be treated fairly: Perceptions and experiences of fairness among prison officers in Ghana. V H. Arnold, M. Maycock in R. Ricciardelli (ur.), *Prison officers. Palgrave studies in prisons and penology*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-031-41061-1_11
- Akoensi, T. D. in Tankebe, J. (2020). Prison officer self-legitimacy and support for rehabilitation in Ghana. *Criminal Justice and Behavior*, 47(1), 22–38. <https://doi.org/10.1177/0093854819879729>
- Archer, M. (2003). *Structure, agency, and internal conversation*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139087315>
- Arksey, H. in O'Malley, L. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19–32.

- <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
- Auty, K. M. in Liebling, A. (2020). Exploring the relationship between prison social climate and reoffending. *Justice Quarterly*, 37(2), 358–381. <https://doi.org/10.1080/07418825.2018.1538421>
- Auty, K. M. in Liebling, A. (2024). What is a 'good enough' prison? An empirical analysis of key thresholds using prison moral quality data. *European Journal of Criminology*, 21(5), 725–753. <https://doi.org/10.1177/14773708241227693>
- Baker, T., Abderhalden, F. P., Alward, L. M. in Bedard, L. E. (2021). Exploring the association between procedural justice in jails and incarcerated people's commitment to institutional rules. *Corrections*, 6(2), 189–202. <https://doi.org/10.1080/23774657.2019.1618224>
- Barker, R. (2001). *Legitimizing identities: The self-presentation of rulers and subjects*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511490163>
- Barkworth, J. M. in Murphy, K. (2021). Procedural justice, posturing and defiant action: Exploring prisoner reactions to prison authority. *Justice Quarterly*, 38(3), 537–564. <https://doi.org/10.1080/07418825.2019.1666905>
- Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J. in Nieuwebeerta, P. (2016). Reoffending after release: Does procedural justice during imprisonment matter? *Criminal Justice and Behavior*, 43(1), 63–82. <https://doi.org/10.1177/0093854815609643>
- Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H. in Nieuwebeerta, P. (2015a). Procedural justice, anger, and prisoners' misconduct: A longitudinal study. *Criminal Justice and Behavior*, 42(2), 196–218. <https://doi.org/10.1177/0093854814550710>
- Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J., Molleman, T., Van der Laan, P. H. in Nieuwebeerta, P. (2015b). Procedural justice in prison: The importance of staff characteristics. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59(4), 337–358. <https://doi.org/10.1177/0306624X13512767>
- Bickers, I., Crewe, B. in Mitchell, R. J. (2019). Offender supervision, prisoners and procedural justice. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 58(4), 477–495. <https://doi.org/10.1111/hojo.12343>
- Boone, M. in Kox, M. (2014). Neutrality as an element of perceived justice in prison: Consistency versus individualization. *Utrecht Law Review*, 10(4), 118–131. <https://utrechtlawreview.org/articles/10.18352/ulr.294>
- Bosma, A. Q. C., van Ginneken, E. F., Sentse, M. in Palmen, H. (2020). Examining prisoner misconduct: A multilevel test using personal characteristics, prison climate, and prison environment. *Crime & Delinquency*, 66(4), 451–484. <https://doi.org/10.1177/0011128719877347>
- Bosworth, M. (1996). Resistance and compliance in women's prisons: Towards a critique of legitimacy. *Critical Criminology*, 7, 5–19. <https://doi.org/10.1007/BF02461111>
- Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2012). Beyond procedural justice: A dialogic approach to legitimacy in criminal justice. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 102(1), 119–170. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/jclc/vol102/iss1/4>
- Bottoms, A. E. in Tankebe, J. (2020). Procedural justice, legitimacy, and social contexts. V D. Meyerson, C. Mackenzie in T. Mac Dermott (ur.), *Procedural justice and Relational theory* (1st ed.) (str. 85–110). Routledge. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>

- [org/10.4324/9780429317248](https://doi.org/10.4324/9780429317248)
- Bottoms, A. in Tankebe, J. (2013). 'A voice within': Powerholders' perspectives on authority and legitimacy. V J. Tankebe in A. Liebling (ur.), *Legitimacy and Criminal Justice* (str. 60–82). Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1996). *The state nobility: Elite schools in the field of power*. Stanford University Press.
- Brent, J. J. in Kraska, P. B. (2010). Moving beyond our methodological default: A case for mixed methods. *Journal of Criminal Justice Education*, 21(4), 412–430. <https://doi.org/10.1080/10511253.2010.516562>
- Brown, A. D. in Toyoki, S. (2013). Identity work and legitimacy. *Organization Studies*, 34(7), 875–896. <https://doi.org/10.1177/0170840612467158>
- Brunton-Smith, I. in McCarthy, D. J. (2016). Prison legitimacy and procedural fairness: A multilevel examination of prisoners in England and Wales. *Justice Quarterly*, 33(6), 1029–1054. <https://doi.org/10.1080/07418825.2015.1023215>
- Butler, H. D., Solomon, S. J. in DeLisi, M. (2021). Time served in prison, in-prison experiences, and perceptions of procedural justice. *Justice Quarterly*, 38(7), 1519–1541. <https://doi.org/10.1080/07418825.2021.1985159>
- Campbell, C. M., Labrecque, R. M., Schaefer, R. L., Harvis, M., Zavita, K. R., Reddy, L. in Labranche, K. (2020). Do perceptions of legitimacy and fairness matter in prison? Examining how procedural and distributive justice relate to misconduct. *Criminal Justice and Behavior*, 47(12), 1630–1653. <https://doi.org/10.1177/0093854820916901>
- Cheliotis, L. K. in Liebling, A. (2006). Race matters in British prisons: Towards a research agenda. *British Journal of Criminology*, 46(2), 286–317. <https://doi.org/10.1093/bjc/azi058>
- Colvin, M. (1992). *The penitentiary in crisis: From accommodation to riot in New Mexico*. Free Press.
- Costa, J. P. (2016). A matter of degree: A justice framework for penal legitimacy. *Punishment & Society*, 18(4), 389–399. <https://doi.org/10.1177/1462474516641338>
- Crewe, B. (2007). Power, adaptation and resistance in a late-modern men's prison. *British Journal of Criminology*, 47(2), 256–275. <https://doi.org/10.1093/bjc/azl044>
- Crewe, B. (2011). Soft power in prison: Implications for staff–prisoner relationships, liberty and legitimacy. *European Journal of Criminology*, 8(6), 455–468. <https://doi.org/10.1177/1477370811413805>
- Crewe, B. (2012). *The prisoner society: Power, adaptation and social life in an English prison*. OUP Oxford.
- Crewe, B. (2015). Inside the belly of the penal beast: Understanding the experience of imprisonment. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(1), 50–65. <https://doi.org/10.5204/ijcsd.v4i1.201>
- Daudt, H. M., van Mossel, C. in Scott, S. J. Enhancing the scoping study methodology: A large, inter-professional team's experience with Arksey and O'Malley's framework. *BMC Medical Research Methodology*, 13, št. članka 48. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-13-48>
- DiIulio, J. (1987). *Governing prisons: A comparative study of correctional management*. Free Press.
- Franke, D., Bierie, D. in Mackenzie, D. L. (2010). Legitimacy in corrections: A

- randomized experiment comparing a boot camp with a prison. *Criminology & Public Policy*, 9(1), 89–117. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9133.2010.00613.x>
- Garrihy, J. (2020). 'There are fourteen grey areas': 'Jailing', professionalism and legitimacy in prison officers' occupational cultures. *Irish Probation Journal*, 17(1), 128–150. <https://mural.maynoothuniversity.ie/id/eprint/15478>
- Goffman, E. (1961). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor books.
- Gooch, K. in Treadwell, J. (2023). The 'Screw boys' and the 'Businessmen': Renegotiating penal power, governance and legitimate authority through a prison violence reduction scheme. *The British Journal of Criminology*, 63(5), 1219–1236. <https://doi.org/10.1093/bjc/azac081>
- Hacin, R. (2018). Prisoners' perceptions of legitimacy of prison staff in Slovenia. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 26(2), 160–181. https://brill.com/view/journals/eccl/26/2/article-p160_160.pdf
- Hacin, R. in Meško, G. (2017). Differences in perception of self-legitimacy between prison officers and specialized workers in Slovenian prisons. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 68(4), 424–436. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2017/04/RKK2017-04_RokHacinDifferencesInPerception.pdf
- Hacin, R. in Meško, G. (2018). Prisoners' perception of legitimacy of the prison staff: A qualitative study in Slovene prisons. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(13), 4332–4350. <https://doi.org/10.1177/0306624X18758896>
- Hacin, R. in Meško, G. (2020). *The dual nature of legitimacy in the prison environment: An inquiry in Slovenian prisons*. Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-32843-6>
- Hacin, R. in Meško, G. (2024a). Self-legitimacy of prison workers and treatment of correctional clients: A study in Slovenian prisons. *Criminal Justice and Behavior*, 51(1), 86–106. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00938548231206844>
- Hacin, R. in Meško, G. (2024b). The comparative study of prison officers' self-legitimacy and the use of force: Slovenian experience in different periods. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 32(4), 316–341. https://brill.com/view/journals/eccl/32/4/article-p316_004.xml
- Hacin, R. in Meško, G. (2025). Self-legitimacy of prison workers: A comparative study in Slovenian prisons. *European Journal of Criminology*, 22(1), 51–75. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14773708241255843>
- Hacin, R., Fields, C. in Meško, G. (2019). The self-legitimacy of prison staff in Slovenia. *European Journal of Criminology*, 16(1), 41–59. <https://doi.org/10.1177/1477370818764831>
- Hamm, J. A., Wolfe, S. E., Cavanagh, C. in Lee, S. (2022). (Re)organizing legitimacy theory. *Legal and Criminological Psychology*, 27(2), 129–146. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12199>
- Hepburn, J. R. (1984). The erosion of authority and the perceived legitimacy of inmate social protest: A study of prison guards. *Journal of Criminal Justice*, 12(6), 579–590. [https://doi.org/10.1016/0047-2352\(84\)90115-6](https://doi.org/10.1016/0047-2352(84)90115-6)
- Hulley, S., Liebling, A. in Crewe, B. (2011). Respect in prisons: Prisoners'

- experiences of respect in public and private sector prisons. *Criminology & Criminal Justice*, 12(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/1748895811423088>
- Irwin, J. in Cressey, D. R. (1962). Thieves, convicts and the inmate culture. *Social Problems*, 10(2), 142–155. <https://doi.org/10.2307/799047>
- Jackson, J., Tyler, T. R., Bradford, B., Taylor, D. in Shiner, M. (2010). Legitimacy and procedural justice in prisons. *Prison Service Journal*, 191, 4–10. <https://eprints.lse.ac.uk/29676/>
- Jenness, V. in Calavita, K. (2018). "It depends on the outcome": Prisoners, grievances, and perceptions of justice. *Law & Society Review*, 52(1), 41–72. <https://doi.org/10.1111/lasr.12312>
- Kantrowitz, N. (1996). *Close control: Managing a maximum security prison: The story of Ragen's Stateville penitentiary*. BookBaby.
- Lambert, E. G., Jiang, S., Liu, J., Solinas-Saunders, M. in Tuo, Z. (2025). A Preliminary test of a proposed path model of the direct associations of organizational justice's relationship with organizational trust for Chinese prison staff. *Asian Journal of Criminology*. <https://doi.org/10.1007/s11417-025-09457-1>
- Liebling, A. (2000). Prison officers, policing and the use of discretion. *Theoretical Criminology*, 4(3), 333–357. <https://doi.org/10.1177/1362480600004003005>
- Liebling, A. (2004). *Prisons and their moral performance: A study of values, quality and prison life*. Clarendon Press.
- Liebling, A. (2011). Distinctions and distinctiveness in the work of prison officers: Legitimacy and authority revisited. *European Journal of Criminology*, 8(6), 484–499. <https://doi.org/10.1177/1477370811413807>
- Liebling, A. (2011). Distinctions and distinctiveness in the work of prison officers: Legitimacy and authority revisited. *European Journal of Criminology*, 8(6), 484–99. <https://doi.org/10.1177/1477370811413807>
- Liebling, A., Arnold, H. in Straub, C. (2011). *An exploration of staff-prisoner relationships at HMP Whitemoor: 12 years on*. Home Office.
- Liebling, A., Johnsen, B., Schmidt, B. E., Rokkan, T., Beyens, K., Boone, M. in Vanhouche, A. S. (2020). Where two 'exceptional' prison cultures meet: Negotiating order in a transnational prison. *The British Journal of Criminology*, 61(1), 41–60. <https://doi.org/10.1093/bjc/azaa047>
- Liebling, A., Price, D. in Elliott, C. (1999). Appreciative inquiry and relationships in prison. *Punishment & Society*, 1(1), 71–98. <https://doi.org/10.1177/14624749922227711>
- Lukes, S. (2005). *Power: A radical view*. Palgrave Macmillan.
- Maguire, E. R., Atkin-Plunk, C. A. in Wells, W. (2021). The effects of procedural justice on cooperation and compliance among inmates in a work release program. *Justice Quarterly*, 38(6), 1128–1153. <https://doi.org/10.1080/07418825.2019.1634753>
- McCarthy, D. in Brunton-Smith, I. (2018). The effect of penal legitimacy on prisoners' post-release desistance. *Crime & Delinquency*, 64(7), 917–938. <https://doi.org/10.1177/0011128716687291>
- Meško, G. in Hacin, R. (2018). Prisoners' and prison workers' views on the prison subculture in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 69(4), 333–345. <https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2018/04/>

- RKK2018-04_Gorazd%20Mesko_PrisonersAndPrisonWorkersViews.pdf
- Meško, G. in Hacin, R. (2019). Zaznave legitimnosti zaporskega osebja pri obsojencih v slovenskih zaporih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 70(1), 34–47. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2019/01/RKK2019-01_GorazdMesko_ZaznaveLegitimnostiZaporskegaOsebja.pdf
- Meško, G. in Hacin, R. (2020). Self-legitimacy and use of force: a quantitative study of prison officers in Slovenia. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 44(1-2), 103–117. <https://doi.org/10.1080/01924036.2018.1543128>
- Meško, G. in Hacin, R. (2023). Samozaznava legitimnosti policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji v treh časovnih obdobjih: primerjalna študija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 74(2), 137–150. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2023/02/RKK2023-02_GorazdMe%C5%A1ko_SamozaznavaLegitimnostiPolicistov.pdf
- Meško, G. in Tankebe, J. (ur.). (2015). *Trust and legitimacy in criminal justice: European perspectives*. Springer.
- Meško, G., Eman, K. in Hacin R. (2022). Competence in usposabljanje zaporskih delavcev: študija v slovenskih zaporih. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(3), 233–248. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2022/03/RKK2022-03_GorazdMesko_KompetenceInUsposabljanjeZaporskihDelavcev.pdf
- Meško, G., Hacin, R., Tankebe, J. in Fields, C. B. (2017). Self-legitimacy, organisational commitment and commitment to fair treatment of prisoners: An empirical study of prison officers in Slovenia. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 25(1), 11–30. https://brill.com/view/journals/eccl/25/1/article-p11_2.xml
- Meško, G., Tankebe, J., Čuvan, B. in Šifrer, J. (2014). Samozaznava legitimnosti policistov in pravosodnih policistov v Sloveniji: perspektive postopkovne pravičnosti nadrejenih, odnosov s sodelavci in zaznane legitimnosti policije v javnosti. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 65(3), 221–231. https://www.policija.si/images/stories/Publikacije/RKK/PDF/2014/03/RKK2014-03_GorazdMesko_SamozaznavnaLegitimnostPolicistov.pdf
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., Shekelle, P., Stewart, L. A. in Prisma-P Group. (2015). Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015 statement. *Systematic Reviews*, 4(1), 1–9. <https://doi.org/10.1186/2046-4053-4-1>
- Nuño, L. E. in Morrow, W. J. (2020). Assessing the process-based model of regulation within a jail setting: Arrestees' perceptions of procedural justice, trust and obligation to obey. *Journal of Crime and Justice*, 43(5), 676–691. <https://doi.org/10.1080/0735648X.2020.1722727>
- Observatory of International Research (OOIR). (n. d.). *Criminology & Penology*. <https://ooir.org/journals.php?field=Social+Sciences&category=Criminology+%26+Penology&metric=jif>
- Osterc, Z. in Hacin, R. (2024). Legitimnost in odnosi v zaporskem okolju: študija v ženskem zaporu na Igu v letih 2015 in 2023. *Teorija in praksa*, 61(3), 649–667. <https://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/tip/legitimnost-in-odnosi-v->

[zaporskem-okolju-%C5%A1tudija-v-%C5%BEenskem-zaporu-na-igu-v-letih-2015-in-2023.pdf?sfvrsn=0](#)

- Packham, D. (2024). U.K. veterans in prison: Attitudes toward authority, legitimacy and compliance with regime. *Armed Forces & Society*. <https://doi.org/10.1177/0095327X241281662>
- Reisig, M. D. (2001). The champion, contender, and challenger. Top ranked books in prison studies. *The Prison Journal*, 81(3), 389–407. <https://doi.org/10.1177/0032885501081003006>
- Reisig, M. D. in Meško, G. (2009). Procedural justice, legitimacy, and prisoner misconduct. *Psychology, Crime & Law*, 15(1), 41–59. <https://doi.org/10.1080/10683160802089768>
- Roberts, R., Castillo, I. E., White, D. R. in Schafer, J. (2025). Police cynicism: A state-of-the-art literature review. *Policing: An International Journal*. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-08-2024-0142>
- Ross, M. W., Diamond, P. M., Liebling, A. in Saylor, W. G. (2007). Measurement of prison social climate: A comparison of an inmate measure in England and the USA. *Punishment & Society*, 10(4), 447–474. <https://doi.org/10.1177/1462474508095320>
- Runova, K. (2023). The legitimacy of power in modern Russian prisons: Between harsh discipline and managed self-governance. *Demokratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization*, 31(2), 249–281. <https://muse.jhu.edu/pub/280/article/889916/pdf>
- Ryan, C. in Bergin, M. (2022). Procedural justice and legitimacy in prisons: A review of extant empirical literature. *Criminal Justice and Behavior*, 49(2), 143–163. <https://doi.org/10.1177/00938548211053367>
- Smoyer, A. B., Kershaw, T. S. in Blankenship, K. M. (2015). Confining legitimacy: The impact of prison experiences on perceptions of criminal justice legitimacy. *Journal of Forensic Social Work*, 5(1–3), 258–270. <https://doi.org/10.1080/1936928X.2015.1092905>
- Sparks, J. R. in Bottoms, A. E. (1995). Legitimacy and order in prisons. *British Journal of Sociology*, 46(1), 45–62. <http://www.jstor.org/stable/591622>
- Sparks, R. (1994). Can prisons be legitimate? Penal politics, privatization, and the timeliness of an old idea. *British Journal of Criminology*, 34(S1), 14–28. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.bjc.34.S1.14>
- Steiner, B. in Wooldredge, J. (2015). Examining the sources of correctional officer legitimacy. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 105(3), 679–704. <https://www.jstor.org/stable/26402434>
- Steiner, B. in Wooldredge, J. (2018). Prison officer legitimacy, their exercise of power, and inmate rule breaking. *Criminology*, 56(4), 750–779. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12191>
- Sunshine, J. in Tyler, T. R. (2003). Moral solidarity, identification with the community, and the importance of procedural justice: The police as prototypical representatives of a group's moral values. *Social Psychology Quarterly*, 66(2), 153–165. <https://doi.org/10.2307/1519845>
- Symkovych, A. (2018). The Ukrainian response to Sykes: Prisoner hierarchy and self-rule – power, legitimacy, and dynamics. *The British Journal of Criminology*,

- 58(1), 200–217. <https://doi.org/10.1093/bjc/azx076>
- Tankebe, J. (2014). Rightful authority: Exploring the structure of police self-legitimacy. V A. Liebling, J. Shapland in J. Tankebe (ur.), *Crime, justice and social order: Essays in honour of A. E. Bottoms* (str. 335–354). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192859600.003.0014>
- Tankebe, J. (2019). In their own eyes: An empirical examination of police self-legitimacy. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 43(2), 99–116. <https://doi.org/10.1080/01924036.2018.1487870>
- Trammel, R., Cook, A. R., Deleon Marquez, M. V., Hinkle, P., Protze, L. M. in Rodriguez, N. (2018). From procedural justice to procedural injustice: Understanding prison staff and inmate conflict. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 57(4), 537–555. <https://doi.org/10.1111/hojo.12285>
- Trinkner, R. in Reisig, M. D. (2022). The utility and limitations of the concentric diagram of legitimacy: Commentary on Hamm and colleagues. *Legal and Criminological Psychology*, 27(2), 160–165. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12224>
- Tyler, T. R. (1990). *Why people obey the law*. Yale University Press.
- Tyler, T. R. (2001). Public trust and confidence in legal authorities: What do majority and minority group members want from the law and legal institutions? *Behavioral Sciences & the Law*, 19(2), 215–235. <https://doi.org/10.1002/bsl.438>
- Tyler, T. R. (2003). Process-based regulation: Procedural justice, legitimacy, and the effective rule of law. V M. Tonry (ur.), *Crime and justice* (str. 283–357). University of Chicago Press. <https://www.jstor.org/stable/pdf/1147701.pdf>
- Tyler, T. R. in Jackson, J. (2014). Popular legitimacy and the exercise of legal authority: Motivating compliance, cooperation, and engagement. *Psychology, Public Policy, and Law*, 20(1), 78–95. <https://doi.org/10.1037/a0034514>
- van Hall, M., Dirkzwager, A. J. E., van der Laan, P. H. in Nieuwbeerta, P. (2022). Procedural justice and legitimacy of the law in the criminal justice system: A longitudinal study among Dutch detainees. *Psychology, Crime & Law*, 30(2), 101–124. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2022.2065274>
- Warr, J. (2016). The deprivation of certitude, legitimacy and hope: Foreign national prisoners and the pains of imprisonment. *Criminology & Criminal Justice*, 16(3), 301–318. <https://doi.org/10.1177/1748895815603775>
- Williams, R. in Liebling, A. (2023). Do prisons cause radicalization? Order, leadership, political charge and violence in two maximum security prisons. *The British Journal of Criminology*, 63(1), 97–114. <https://doi.org/10.1093/bjc/azab122>
- Wooldredge, J. in Steiner, B. (2016). The exercise of power in prison organizations and implications for legitimacy. *Journal of Criminal Law & Criminology*, 106(1), 125–137. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=7582&context=jclc>
- Yim, H. N., Vieraitis, L. M. in Noh, K. (2024). Why people in prison disobey the rules: The influence of legitimacy on misconduct in South Korean prisons. *Victims & Offenders*, 19(7), 1379–1399. <https://doi.org/10.1080/15564886.2024.2367446>
- Zhao, J. (Solomon), Wang, X. in Zhang, H. (2020). The role of perceived legitimacy and its effect on prison adaptation: A longitudinal study on a Chinese juvenile

prison. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 64(1), 100–123. <https://doi.org/10.1177/0306624X19873097>

O avtorjih:

Zala Osterc, doktorska študentka, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija. E-pošta: zala.osterc@student.um.si

Dr. Gorazd Meško, redni profesor za kriminologijo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija. E-pošta: gorazd.mesko@um.si

Dr. Rok Hacin, izredni profesor za kriminologijo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, Slovenija. E-pošta: rok.hacin@um.si